

Groene exegese – kan dat wel?

📷 Winteravond aan het Meer van Galilea. De winters in Galilea zijn vochtig en behoorlijk koud. In de oudheid was het meer belangrijk vanwege de rijkdom aan vis en als transportroute; tegenwoordig vooral als waterreservoir. Foto: © Jürgen K. Zangenberg.

Of dat wel kan, ‘groene exegese’ van de Bijbel, was de vraag die me gesteld werd. Ik reageerde in eerste instantie nogal sceptisch. Is een ‘Groene Bijbel’ geen verkooptruc? Ik heb in mijn leven de Bijbel in verschillende kleuren voorbij zien komen.

In mijn jeugd kende ik de Zwarte Bijbel. Het boekje zag er aan de buitenkant zwart uit, maar vanbinnen ook. Dat de bril die ik kreeg opgezet zwarter was dan het boek zelf, wist ik toen nog niet. De refowereld waarin ik opgroeide maakte haar eigen selectie. Over de tekst ‘Waarom ga ik in het zwart, vanwege des vijands onderdrukking?’ (Ps. 42:10) werd vaker gepreikt dan ‘Laat uw klederen te allen tijde wit zijn’ (Pred. 9:8). Beide teksten natuurlijk in de Statenvertaling. In mijn studententijd, zeventiger jaren, kwam de Rode Bijbel op.

'Men was geweldig in zijn sas, want wat ontdekte men alras, toen men nog 's in de Bijbel las: dat Jezus ook een hippie was' (Robert Long). De Bijbel riep op tot revolutie. Karl Marx en Che Guevara hadden er meer van begrepen dan Luther en Calvijn.

En nu dan de Groene Bijbel en de groene exegese. Is het niet allemaal inlegkunde, *eisegese*? Zwart, rood of groen? Jesaja en Paulus kenden onze problemen van klimaat en duurzaamheid niet. Maar wat dan? Rijdt de dominee die 's zondags vanuit een Bijbeltekst uitkomt bij de ecologische crisis een scheve schaats? Wie zo streng oordeelt, landt met zijn of haar preken nooit in onze tijd. Dan blijft het bij een academisch betoog dat uitlegt wat Jesaja voor boodschap had in de achtste eeuw v.Chr. – tenzij de predikant de Bijbelschrijvers van toen en de Bijbelhoorders van nu lospelt van de concrete situatie waarin ze zaten en zitten en een eeuwige onveranderlijke boodschap brengt.

Wie daar niet voor kiest, zal de Bijbel lezen en uitleggen in de context van onze tijd en dus ook van onze klimaatcrisis. Dat is meer een zaak van hermeneutiek dan van exegese. Hermeneutiek is een lastige wetenschap. Is het wel een wetenschap? Is het niet eerder een kunst, soms met enig vliegwerk erbij? Hermeneutiek betreft uitleg en toepassing. Soms gaat dat vrij eenvoudig. Wie preekt over Gods verbond na de zondvloed met alles wat leeft, moet wel uitkomen bij de klimaatcrisis waarin we zitten. Wie preekt over 'Ga heen en vermenigvuldig u', heeft het lastiger: er moet op zijn minst uitgelegd worden dat dit in een tijd van hongersnood en dreigende uitsterving anders klinkt dan in een wereld waarin overbevolking een bedreiging is. En dan nog iets. Er bestaat vast wel zoiets als een gekunstelde groene uitleg. Alles bestaat zo ongeveer. Het tegenovergestelde dus ook: een exegese die 'minder groen' is dan de Bijbeltekst zelf. Al zulke brillen bestaan. Maar zoals feministische exegese ons kan helpen om de Bijbeltekst niet vrouwonvriendelijker te vertalen en uit te leggen dan ze is, kan groene exegese ons helpen om het groen in de Bijbel niet over het hoofd te zien en het boek niet te ontgroenen.

Dr. Sam Janse is nieuwtestamenticus en emeritus predikant te Ameide